

KIJK!

Lesbrief bij een korte film geïnspireerd op
Nederlandse Gebarentaal.

Basischool, groep 7 & 8

Inhoudsopgave

2 Infoblad

Omschrijving film
De film online
Technische gegevens
Voor je naar de film kijkt

3 De lesbrief

Lesintrodactie
Doelen
Benodigheden

4 Gebarentaal

Geschiedenis
In Nederland en de wereld

6 De les

Start les
Einde les

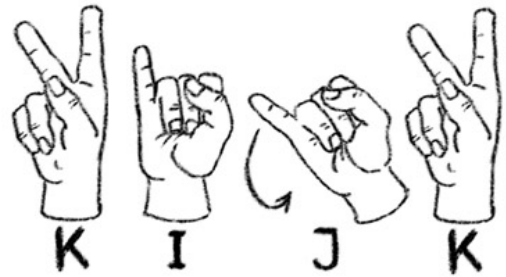
7 Wetenswaardigheden en links

8 Begrippenlijst

9 Vragenlijst

10 Antwoordenlijst

Bijlage I Handalfabeth NGT

Colofon

Deze lesbrief werd geschreven door Martijn Kamphuis, met ondersteuning van het Nationaal Dovenfonds.

De korte animatiefilm *KIJK!* werd financieel gesteund door de Gemeente Utrecht en voor het overige deel gefinancierd door individuele giften en een investering van Carambolas Films.

CONTACT

info@carambolasfilms.com

www.carambolasfilms.com
www.dovenfonds.nl

Omschrijving film

Een gebarentaalles loopt volledig uit de hand. Gebaren komen tot leven en zorgen voor chaos. Hoe lost de lerares dit op?

Een lerares start een les gebarentaal. Door middel van animatie komen de gebaren tot leven, planten en dieren verschijnen op het scherm. De dieren blijken geen grote vrienden van elkaar. Sterker nog, het zijn in het echte leven vaak vijanden en al snel rennen ze achter elkaar aan.

De lerares ziet pas heel laat dat het mis gaat en realiseert zich dat ze iets moet doen. Ze gebaart een aantal kooien en sluit de dieren op. Zou dit helpen ?

KIJK! on line

Een speciale educatieve versie van de film is vrij te bekijken op internet. Klik op de onderstaande link of kopieer het adres in uw browser.

www.carambolas-films.com/kijk/lesbrief.html

Technische gegevens film

titel: KIJK!

lengte: 4 minuten 45 seconden

techniek: live action en digitaal getekende animatie

regie & animatie: Udo Prinsen

gebarentolk: Hanneke De Raaff

muziek & sound design: Jorge San Martín Beuk

productie: Carambolas Films

lesbrief: Martijn Kamphuis

Voor je naar de film kijkt

Gebarentaal heeft mij van jongs af gefascineerd. Als horend kind vond ik het altijd al bijzonder dat dove mensen met elkaar kunnen praten door met hun handen te gebaren.

Pas later, toen mijn studie animatie was afgerond en ik een aantal animatiefilms had gemaakt, realiseerde ik mij dat het helemaal niet zo'n gek idee zou zijn om een studie te maken van gebarentaal. Ik raakte geïnspireerd om zelf een film te maken. De combinatie van gebarentaal en animatie was op dat moment nog niet zo vaak toegepast en daarom besloot ik dat dat mijn techniek werd.

In de lessen Nederlandse Gebarentaal die ik volgde, leerde ik heel veel van mijn cursu-sleraar, die zelf doof is. Het was beter geweest om op jongere leeftijd te beginnen met gebarentaal. Ik was toen al midden dertig en dan duurt het langer voor je een nieuwe taal echt goed beheerst. Met deze film en lesbrief wil ik iedereen aanmoedigen om eens een kijkje te nemen in de bijzondere wereld van gebarentaal.

Udo Prinsen

De lesbrief

Lesinstructie

We maken kennis met een taal die veel mensen niet kennen: gebarentaal.

Het is een taal met handen, mondbewegingen en mimiek, maar zonder stem.

Het is een taal die je niet hoort, maar waar je goed naar moet kijken.

Het is géén mime, maar mimiek is wél belangrijk. Het heeft een eigen grammatica en regels, net als gesproken taal.

Wie heeft gebarentaal weleens gezien?

Waar heb je gebarentaal gezien?

Wie gebruikt gebarentaal?

Het belangrijkste om te weten is dat gebarentaal geen universele taal is. Nederland heeft, net als veel andere landen, een eigen gebarentaal. Die heet de Nederlandse Gebarentaal (NGT).

De film *KIJK!* gaat ons helpen Nederlandse Gebarentaal ontdekken.

Doelen

- Leerlingen nemen kennis van gebarentaal en begrijpen dat het een visuele taal is met grammaticaregels net als bij spreektaal.
- Leerlingen analyseren de diergebaren en andere gebaren uit de film.
- Leerlingen leren hoe ruimtes worden uitgebeeld.
- Leerlingen bekijken verschillende gezichtsuitdrukkingen en leren die interpreteren.
- Leerlingen leren een verhaallijn te ontdekken.

Benodigdheden

- Internetverbinding.
- de film *KIJK!* op internet (zie infoblad)
- Pen en papier.
- Bladzijde 9 (Vragenlijst), print deze een aantal keer uit voor gebruik in groepjes.
- Bijlage Handalfabet, print deze uit voor iedere leerling.

Gebarentaal

Geschiedenis

Gebarentaal heeft altijd al bestaan. Zelfs in de oertijd gebaarden mensen al. Wat zij deden, lijkt natuurlijk niet op de huidige gebarentalen. 1250 jaar geleden schreef een Angelsaksische monnik, Beda Venerabilis, over gebaren in het geschrift *Taal van de vingergebaren*. Hij legde de gebarensystemen uit. Het waren losse gebaren, telgebaren. Venerabilis schreef hoe je van 1 tot 10.000 kon tellen met gebaren.

Het eerste geschrift over het handalfabet werd geschreven en getekend door een andere monnik, de Spanjaard Melchor de Yebra. Het werd in 1593 uitgebracht. Terminale zieken die op den duur niet meer konden spreken, maakten gebruik van de gebaren, van het handalfabet. Het geschrift van Yebra was aanvankelijk bedoeld voor de verzorgers van de zieken. Dat waren de monniken.

De monniken in de kloosters vonden gebarentaal aanvankelijk maar niets. Ze vonden dat het te veel op mime leek.

De eerste dovenonderwijzer, Pedro Ponce de Leon, leerde waarschijnlijk gebaren in een klooster. Pedro bedacht een manier waarop doven met andere doven en met horende mensen konden communiceren.

In 1760 kwam de Franse geestelijke Abbé De l'Épée (abt van Epée) in aanraking met dove meisjes die niet konden praten. Vroeger zei men niet doof, maar doofstom. 'Stom' betekent 'niet kunnen praten'. De meisjes werden dan als doofstom bestempeld. Abbé De l'Épée wist niets van doofheid, maar ging ze toch onderwijzen in gebarentaal. Veel Fransen kwamen kijken hoe hij dat deed. Ook mensen uit andere landen wilden in de leer bij de abt om te kunnen onderwijzen aan de doven.

Henri Daniel Guyot, een predikant uit Groningen, ging naar Parijs en ontdekte wat de abt deed met de doven en ging in de leer. Deze kennis nam hij mee terug naar Nederland en op 14 april 1790 richtte Guyot de eerste dovenschool op. De Nederlandse Gebarentaal en de Franse Gebarentaal behoren daardoor tot dezelfde taalfamilie.

In 1880 pakten zich donkere wolken samen boven het dovenonderwijs. In Milaan werd de tweede editie van het *International Congress on Education of the Deaf* gehouden en er werd gestemd tégen gebarentaalgebruik binnen het dovenonderwijs. Reden: men wilde het dovenonderwijs verbeteren. En dat terwijl slechts één van de 164 deelnemers aan de stemming doof was, zeer oneerlijk in de ogen van dove mensen. Vanaf dat moment ontstond het oralisme: een eentalige opvoeding in gesproken taal. Dove leerlingen mochten vanaf dat moment niet meer gebaren en alleen nog maar spreken en schrijven...

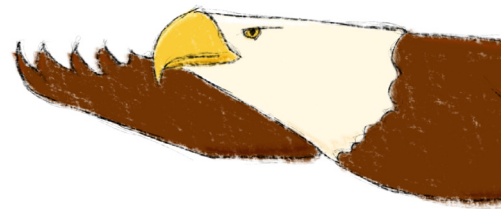

Gebarentaal

... maar gebarentaal verdween niet. Doven bleven gebarentaal gebruiken, op school deden ze dat stiekem. Buiten school gebruikten ze gebarentaal maar al te graag.

Een taalonderzoeker in Amerika, William Stokoe, publiceerde in 1963 een boek over gebarentaal. Hij legde haarfijn uit dat gebarentaal een echte taal is met een eigen grammatica. Dit wakkerde opnieuw de discussies binnen het dovenonderwijs aan. Men discussieerde over het gebruik van gebarentaal binnen het dovenonderwijs. Men was bang dat de leerlingen minder goed gingen spreken en/of liever gingen gebaren. Later gebruikte men op sommige plaatsen binnen het dovenonderwijs gebarentaal en in de jaren tachtig werd het in Nederland veel minder streng, gebaren werd weer toegestaan. Het Instituut voor Doven in Noord-Brabant bleef toch nog lang het oralisme behouden. Tot halverwege de jaren negentig, want vanaf dat moment gingen alle 5 dovenscholen in Nederland in twee talen onderwijs geven; Nederlands en de Nederlandse Gebarentaal. Het was echt vak geworden binnen het dovenonderwijs in Nederland. Als gevolg hiervan startte in 1997 de opleiding tot docent Nederlandse Gebarentaal aan de Hogeschool van Utrecht.

Gebarentaal wordt steeds zichtbaarder dankzij de media en door initiatieven van doven zelf.

Gebarentaal in Nederland en de wereld

Nederlandse Gebarentaal, afgekort NGT, is ontstaan uit de 'Langues des Signes Français', de LSF. Hetzelfde geldt voor een aantal Europese gebarentalen: Dansk Tegnsprog (Deense Gebarentaal), Teanga Chomhartaiochta na hEireann (de Ierse gebarentaal) en nog paar andere gebarentalen.

De Britse Gemeenebest heeft een Britse gebarentaalfamilie. Gebarentalen uit de Gemeenebestlanden én de voormalige Gemeenebestlanden maken daarvan deel uit: AUSLAN (Australian Sign Language uit Australië), SASL (South African Sign Language uit Zuid-Afrika) en NZSL (New Zealand Sign Language uit Nieuw-Zeeland).

Zoals de meesten wel weten, spreekt men in België in Vlaanderen Nederlands (Vlaams) en in Wallonië Frans (Waals). In België heb je dan ook twee gebarentalen: de Vlaamse Gebarentaal (VGT) en de Langue des Signes de Belgique Francophone (LSFB).

De les

Start les

Bekijk de film gezamenlijk maar zonder(!) audio, zet het geluid uit.

De leerlingen kijken de eerste keer rustig naar de film. Na afloop kunnen ze in twee- of drietallen bespreken wat ze tot zover begrepen hebben. Geef daarvoor vijf minuten.

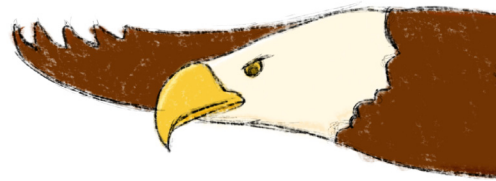
Na vijf minuten kun je klassikaal bespreken wat de leerlingen tot nu toe begrepen hebben. Laat ieder op papier noteren wat de bevindingen zijn.

Start daarna de film nogmaals, opnieuw zonder ondertiteling en zonder audio.

Na de tweede keer samen kijken gaan de leerlingen in twee- of drietallen bespreken wat ze tot zover begrepen hebben. Geef daarvoor vijf minuten.

Bespreek vijf minuten klassikaal de nieuwe bevindingen.

Deel aan de twee- of drietallen de vragenlijst uit. Geef een halfuur voor de vragenlijst en zorg dat de leerlingen de film individueel of in hun groepje kunnen kijken.

Einde les

Bespreek met de leerlingen wat ze geleerd hebben.

Gebruik deze opsomming als handvat.

- Gebarentaal is geen mime.
- Gebarentaal kent zowel iconische als abstracte gebaren.
- Mondbeeld en mimiek zijn eveneens belangrijk. Mimiek is onderdeel van de grammatika van gebarentaal.
- Er zijn werkwoorden en zinnen in gebarentaal.
- Een bepaald gebaar kan je groter of kleiner gebaren, afhankelijk van de situatie, wat je wilt vertellen.
- Bij werkwoord gebaren is de mondbeweging niet als het uitspreken van een woord, maar meer als de vorm van de gebeurtenis. Voorbeeld: WUIVEND GRAS wordt met wuivende handen gebaard en bolle wangen als de wind. 'Wuiven' spreek je niet uit maar geef je vorm.
- Begrijpen de leerlingen wat gebarentaal inhoudt.

Laat de leerlingen als beloning dezelfde film nu mét audio bekijken.

Begrijpen de leerlingen de film beter?

Deel het handalfabet uit om mee te nemen naar huis en moedig de leerlingen aan om zelf eens gebarentaal te proberen.

Wetenswaardigheden en links

Nederlandse Gebarentaal kent vijf dialecten: Gronings, Amsterdams, Haags, Rotterdams en Brabants. Dit is ontstaan uit de vijf grote dovenscholen in Groningen, Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Sint-Michielsgestel (Noord-Brabant).

De Nederlandse Gebarentaal kent ook nog een stoere variant: straattaal. Dat komt doordat jongeren een eigen draai geven aan gebaren.

Het Nederlandse Gebarencentrum heeft samen met Van Dale een bijzonder woordenboek opgesteld: het *Van Dale Woordenboek Nederlandse Gebarentaal*. Bij de uitleg van woorden zie je plaatjes van de verschillende gebaren.

Het *Van Dale Woordenboek Nederlandse Gebarentaal* kan je op de website van het Nederlands Gebarencentrum online bekijken. In plaats van plaatjes zie je hier mensen die de gebaren uitvoeren. www.gebarencentrum.nl

In Amerika is een speciale universiteit alleen voor dove mensen.
www.gallaudet.edu

In Nederland wordt onderzoek naar gebarentaal onder andere uitgevoerd aan de [Radboud Universiteit van Nijmegen](http://www.radbouduniversity.nl)

Uit dit onderzoek is een bijzondere website ontstaan: www.gebareinzicht.nl
Op deze site kun je kennis maken met de onderzoekers, hun resultaten en kun je veel leren over gebarentaal.

Voor doven en horenden samen, jong en oud, worden bijzondere evenementen georganiseerd. Bijvoorbeeld Sencity, een feest waar alle zintuigen worden geprikkeld. Er zijn speciale edities voor volwassenen en voor kinderen.

Wetenswaardigheden en links

Elke werkdag kan je op TV, op Nederland 2, bij de ochtendjournaals en Het Jeugdjournaal (de herhaling) een gebarentolk zien.

Door heel Nederland zijn beginnerscursussen Nederlandse Gebarentaal te vinden. Horende mensen kunnen daar gebarentaal leren.

Aan de [Hogeschool van Utrecht](#) kun je diverse opleidingen volgen met betrekking tot gebarentaal en dovenstudies.

Veel doven kunnen liplezen. Daarbij is het, net als bij het gebruiken van gebarentaal, belangrijk dat je elkaar goed aankijkt. En duidelijk praten natuurlijk.

Niet alle doven kennen of kunnen Nederlandse Gebarentaal. Sommige doven hebben niet eens dove vrienden of hebben nog nooit gebarentaal gezien.

Doofblinden hebben hun eigen variant van Nederlandse Gebarentaal: de vierhandengebaren. Zij moeten letterlijk de gebaren voelen en zo moeten de vier handen elkaar raken of voelen terwijl er gecommuniceerd wordt.

De website www.doof.nl heeft veel informatie en nieuws voor mensen die doof of slechthorend zijn.

Begrippenlijst

Mimiek

Uitdrukkingsbewegingen van een gezicht. In gebarentaal is mimiek onderdeel van grammaticaregels.

Mondbeeld

vorm en bewegingen van de mond. In gebarentaal is dit onderdeel van de grammatica

Iconografisch

beschrijvend, in gebarentaal is de betekenis van sommige gebaren makkelijk te herleiden door uitbeelding van het object of materie.

Abstract

geen verband houdend met de beschrijving. In gebarentaal zijn sommige gebaren niet te herleiden aan de vorm van de materie waar ze naar verwijzen. Ze zijn door de tijd heen ontstaan en vastgelegd.

Mime

Pantomime, theaterspel, uitbeelden van emoties en gebeurtenissen zonder te spreken.

Gebarentaal is geen mime. Het heeft grammaticaonderdelen mimiek, mondbeeld, handvormen en bewegingen.

Vragenlijst

De vragen horen telkens bij een beeldfragment uit de film. Om de fragmenten makkelijk op te kunnen zoeken hebben we hieronder de tijdseenheid bij de vraag gezet. Voorbeeld: bij vraag 1) staat 0:31. Dit betekent '0 minuten en 31 seconden'. Bij ieder fragment met een vraag zie je in de film, linksboven in beeld het bijbehorende nummer knippen.

(Denk erom, de audio moet nog uit staan bij het verwerken van de vragen)

1) 0:31-0:38

Waarom maakt de gebarentolk een bepaalde mondbeweging (mondbeeld) bij het gebaar van het bewegen van het gras?

2) 0:45-0:49

Hoe gebaar je MOL en waarom gebaar je dat zo?

3) 1:17-1:22

De grote AAP verschijnt en wordt vervolgens klein gemaakt. Wat is het verschil tussen de eerste en de tweede keer dat de tolk het gebaar AAP maakt?

4) 1:23-1:26

Wat is het verschil qua mimiek bij het eerste gebaar AAP en bij het tweede gebaar AAP?

5) 2:08-2:12

Waarom maakt de gebarentolk de mimiek (de manier waarop zij haar gezicht en ogen beweegt) bij het gebaar ROOFVOGEL zo spannend?

6) 2:11-2:14

Hoort het fladderen van vleugels/wegvliegen bij het gebaar ROOFVOGEL?

7) 2:26-2:29

De gebarentolk beeldt het groeien van bloemetjes uit en vervolgens het klingelen van een klokje. Kun je zien wat ze met haar mond zegt?

8) 3:04-3:07

Wat valt je op bij het mondbeeld en de mimiek van de gebarentolk bij SABELTANDTIJGER?

9) 2:04-3:07

Heeft de gebarentolk al de hele naam 'sabeltandtijger' uitgesproken bij het uitbeelden van de tanden?

10) 3:20-3:22

Waarom bewegen de vingers van de gebarentolk bij het gebaar voor PAARDENBLOEM?

11) 3:34-3:37

De gebarentolk maakt een kooi. Haar gebarenstijl is erg dramatisch en ferm. Waarom is dat?

12) 3:42-3:45

Nadat de dieren in de kooi opgesloten zijn, zegt de gebarentolk: ZIEZO en KLAAR. Kan je aan de hand van het gebaar KLAAR zien dat het over het woord 'klaar' gaat?

Antwoordenlijst

Alleen voor de leraar of lerares.

Bespreek in de klas tien minuten de antwoorden.

1) Hier gebaart de tolk de wind die het gras doet bewegen in de wind, het werkwoord **WUIVEN**. Bij werkwoordgebaren vorm je het woord niet met je mond, maar beeld je uit waar het over gaat.

2) Molletjes bewegen zo, trippelend en gravend in kleine stapjes. De mimiek is met toegeknepen ogen omdat een mol blind is. De pootjes zijn kort waardoor je handen vlak bij je lichaam blijven.

3) Bij de grote aap is het gebaar ook groot(s), bij de kleine aap klein. In gebarentaal kun je 'groot' en 'aap' zo in één keer gebaren. Probeer het maar eens met "grote mol" en "kleine mol". Daarnaast maakt de tolk een handbeweging van hoog naar laag, ook dit geeft het verschil in grootte aan.

4) De mimiek bij de grote aap is dramatischer, bozer om aan te geven dat het om een grote boze aap gaat. Bij de kleine aap is de mimiek vrolijker en kleiner.

Mimiek is een belangrijk onderdeel van gebarentaal. Mimiek is zelfs onderdeel van de grammatica. Ter voorbeeld. Stel, je hebt een chagrijnige mimiek terwijl je gebaart: 'Ik ga naar de dierentuin', dan betekent dat dus dat je geen zin hebt om naar de dierentuin te gaan. Stel, je schudt je hoofd terwijl je gebaart: "Ik ga naar de dierentuin", dan betekent het dat je niet naar de dierentuin gaat.

5) Een roofvogel is een sluw dier en is dreigend voor veel andere dieren. Haar gezicht, haar mimiek, laat dit zien.

6) Nee, het laten zien van fladderende vleugels geeft het werkwoord 'vliegen' aan. Het staat los van het gebaar **ROOFVOGEL**. Hier wordt dus gebaard **ROOFVOGEL VLIEGT OMHOOG**.

7) Gebarentolk zegt de naam van het bloempje: 'sneeuwkllokje'.

8) Gebarentolk zegt 'sabeltandtijger' en de mimiek is spannend/dreigend, net als bij de roofvogel.

9) Nee. Ze zei alleen 'sabeltand'. **TIJGER** is het gebaar dat er vlak erna kwam, het uitbeelden van de strepen op . Het is in gebarentaal erg belangrijk om een woord bij een deel van het gebaar uit te spreken!

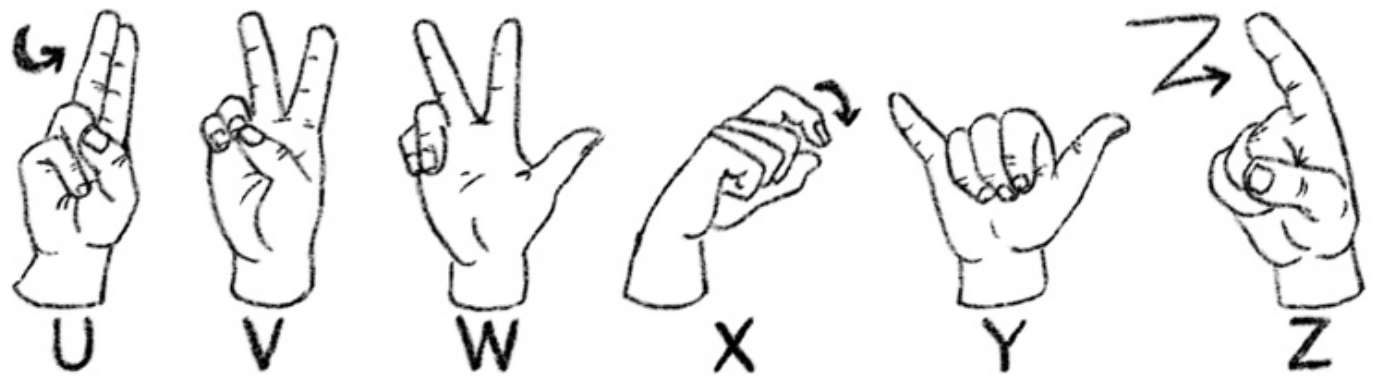
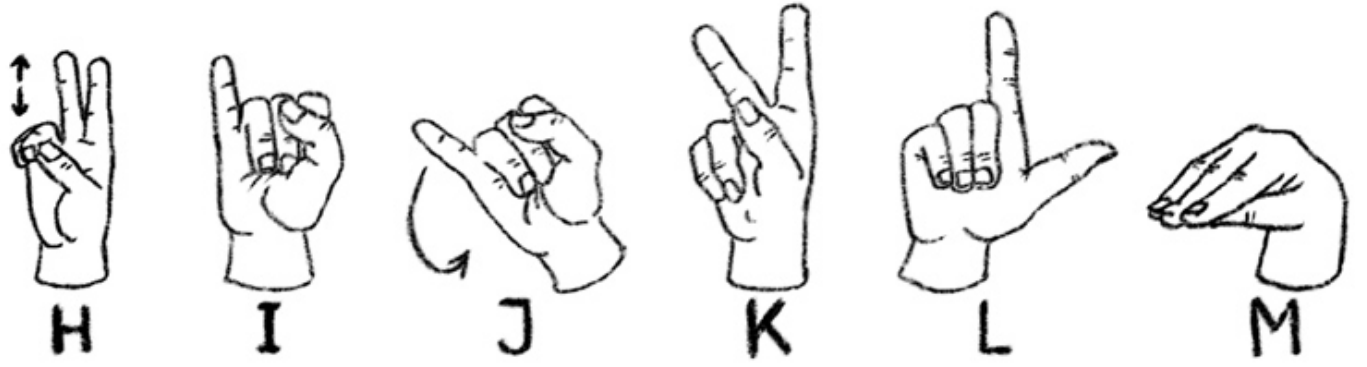
10) Paardenbloemen staan er om bekend dat hun pluisjes makkelijk wegblazen kunnen worden. Met haar vingers beeldt de gebarentolk het dwarrelen van de pluisjes uit.

11) De gebarentolk is boos en zet een kooi neer. Ze slaat de deurtjes dicht. De manier waarop zij dat doet, zegt veel over hoe zij zich voelt, ze is het zat! Emoties kunnen op vele manieren uitgedrukt worden in gebaren. Emoties benadruk je dus niet alleen met een gebaar, juist ook met mimiek.

12) Het is moeilijk te zien, meer een gevoel. Je kunt aan haar mond zien dat ze zegt: 'klaar', en de gebaren markeren een soort 'stop'. Het gebaar **KLAAR** is dus niet iconisch maar abstract.

Gebarentaal kent ontzettend veel gebaren, zoals er woorden in een woordenboek zijn. Het is geen mime, geen theaterspelen en geen 'hints'. Het is een eigen taal en die ontwikkelt zich net als andere talen. Nieuwe woorden en nieuwe gebaren komen en raken ingeburgerd.

BEDANKT VOOR HET KIJKEN!

